

Rapport om afprøvning af billedbaseret rådgivningsredskab til rådgivning om økologisk planteproduktion

Afprøvningen fandt sted i Gefions konsulentcenter i Sorø den 9. juli 2012. Varighed to timer.

Deltagere i afprøvningen:

Landmænd: Bjarne Krog, Søren Larsen, Svend Rostrup og Peter Tamborg.

Konsulenter ved Gefion: Anders Schou og Steffen Blume

Fra HighCrop-projektet: landskonsulent Erik Fog, Videncentret for Landbrug og seniorforsker ph.d. Ingelise Flensborg, DPU.

Formål med afprøvningen:

Afprøvningen er et led i forskningsprojektet HighCrop: Højere produktivitet i dansk økologisk planteproduktion. Formålet med at udvikle et billedbaseret rådgivningsredskab er at få et redskab, der giver en ny form for motivation til landmændene til at anvende de faglige anbefalinger i deres praksis på de økologiske landbrug.

Ved at anvende billeder som supplement til tekst, tal og tale tilfører man rådgivningen en række ekstra momenter, der kan styrke resultatet af rådgivningen:

- Budskaberne opfattes hurtigere, fordi billeder opfattes umiddelbart, da de er analoge med det de afbilder. Billeder opfattes også mere intuitivt end tekst og tal og åbner derved for flere fortællinger og fortolkningsmuligheder.
- Når materialet foreligger i en ikke-verbalsproglig form med meget åbne koder, giver det gode muligheder for at huske og blive inspireret af en situation eller et fænomen fra et tidligere udsnit af tid og rum.
- lagttagelser af billeder med former og farver vitaliserer vores hjernevindinger, og vi inspireres til at gå på oplevelse, uden at blikket fikseres, og man kan rette sine visioner mod nye horisonter/mål.
- Vi kan se på billederne flere gange, og der viser sig så forskellige kombinationer som giver anledning til forskellige analyser af billedet. Ved at være flere om fortolkningerne får vi en fælles fortolkning, som kan danne baggrund for en samtale.
- Fotografier har et særligt potentiale i flertydigheden og deres ekspressive karakter, der appellerer mere til læserens fantasi. Når vi beskriver 'videnskabeligt' på en objektiv eller generaliserende måde lukkes der ofte af for de indsigter, som modtageren kan bidrage med.
- Billedmaterialet bidrager til mere realistiske analysesituationer, da billeder vil aktivere forskellige implicite oplysninger hos læseren/landmanden, som er afhængig af dennes subjektive erfaringer.
- Landmanden kan styrke sin kommunikation med konsulenten ved med billederne at vise, hvad han tillægger størst betydning, hvad han forventer, vil kunne få størst effekt, og hvad han er mest motiveret for at sætte i værk.
- Derved kan konsulent og landmænd hurtigere nå frem til de mest effektive løsninger tilpasset den aktuelle bedrift. Det giver effektiviseringsgevinst i selve rådgivningen.

Disse fordele forudsætter, at det billedbaserede redskab fungerer i rådgivningssituationen og opleves som et positivt tilbud af såvel landmænd som konsulenter.

Derfor blev en første version af billedværktøjet afprøvet sammen med to konsulenter og fire landmænd, der har økologisk planteproduktion i forskellig størrelse.

Landmandsprofiler

Landmændene gav følgende beskrivelser af sig selv:

Søren: 110 ha over halvdelen med specialafgrøder, gårdbutik og leverer til kunder i København (Fødevarerfællesskab). – Lægger vægt på kundekontakt, vil gerne have mere samarbejde med andre økologiske bedrifter for at få tingene gjort mere rettidigt og udnytte fælles ressourcer.

Peter: fylder snart 64, forventer snart at slutte landbrugsdrift, men blive på ejendom. Startede med landbrugsuddannelse i 1967. Har arbejdet i det offentlige. I 1991 købte han ejendom på 23 ha og lagde om til økologisk drift i 1999. Tilforpagtede yderligere 23 ha ejendom for 5-6 år siden. Dyrker korn og frø. Fritidsbrug. Har de senere år oplevet en opgangsperiode, hvor sædskifte og ukrudtskontrol lykkes, og det giver god indtægt.

Svend: Ejendom købt i 1987 + i 1989 i alt 46 ha - for småt til at leve af for stort til at gøre noget ved det. Omlagde til økologisk i 1999. Der skal være noget sjovt: Det er pt. at dyrke frø. Opvokset på Frederiksberg – ikke landmand som sådan. Sluttes med landbrug (sælger bedrift, når han bliver 70)

Bjarne: Har altid været landmand. Blandet bedrift på 120 ha. Dyrker halvdelen til foder resten til korn og andre afgrøder. Havde i starten malkekvæg. Omlagt til økologisk 1995 for 8 år siden. Har nu kødkvæg og slagtebutik.

Metode:

Materialet, baggrunden og metoden blev forklaret.

Det blev forklaret, at man har forestillet sig materialet brugt på følgende måde:

1. Landmand og konsulent aftaler at sætte fokus på indsatser, der kan give højere udbytter. Der aftales et besøg hos landmanden.
2. Ca. en uge før mødet modtager landmanden billedredskabet sammen med en vejledning.
3. Landmanden arbejder med redskabet evt. sammen med ægtefælle / medarbejdere nogle gange frem til mødet med konsulenten.
4. Når konsulenten kommer, ligger billederne placeret på "spillepladen", således som landmanden har valgt at placere dem.
5. Konsulent og landmand drøfter placeringen af billederne og beslutter, hvad der er vigtigst at gå videre med.
6. De billeder, der repræsenterer de prioriterede indsatsområder, tages fra og sættes op i en visuel handlingsplan, hvor fremtidsbillederne bruges til at signalere, hvad der er målet for indsatsen.

7. Konsulentent afslutter forløbet med at udarbejde en skriftlig handlingsplan med indsatser, ansvarlige og tidsplan. Den skriftlige handlingsplan bruges til opfølgning, mens den visuelle kan hænges op på bedriften som inspiration for den konkrete indsats.

Materialet, der blev afprøvet, består af:

- Anbefalingskort: 37 illustrerede anbefalinger til optimering af økologisk dyrkning
- Kommentarkort: 6 kort med symboler på situationer, der skal tages højde for og 6 kort med smileyer til at signalere positivitet / negativitet i forhold til anbefalingerne
- Spilleplade: Et stort papirark, hvor kortene placeres i forhold til to akser: effekt af tiltag og lethed i gennemførelse af tiltag.
- Fremtidskort: 21 kort med situationsbilleder, der skal bruges til at signalere en ønsket fremtid for bedriften (udviklingsretning)

Forløbet i afprøvningen:

1. Både landmænd og konsulenter lægger kort ud, som landmanden vil gøre for sin bedrift
2. Konsulenterne drøfter hver med to landmænd hvordan de har lagt kortene og finder de kort, der skal vælges ud til en handlingsplan
3. Landmænd og konsulenter vælger kort ud fra Fremtidskortene
4. Deltagere og arrangører drøfter i fællesskab erfaringerne og de ideer, der er kommet under afprøvningen.

Resultat af afprøvningen af anbefalingskort:

(Baseret på de udsagn, der kom frem som afslutning på afprøvningen).

Generelt:

Det gennemgående indtryk fra afprøvningen er, at materialet stort set fungerede, som det var hensigten og formålet med dem, og at både landmænd og konsulenter syntes, at det var positivt at arbejde med.

Konsulenter og landmænd kunne umiddelbart arbejde med materialerne og kunne straks finde indsatsområder at drøfte.

En kommunikationsteoretisk forklaring er, at det bl.a. skyldes at den konstruerede realitet mellem visuelle billeder og den oplevede realitet er afhængig af vor egen kulturelle kontekst. De to grupper bevæger sig i samme kulturelle kontekst og fotografierne refererer til en bestemt version af denne virkelighed og billedmaterialet bruges til at henvise til synlige og observerbare fænomener, der bliver opfattet som virkelige i denne bestemte kulturelle sammenhæng, som grupperne er fælles om.

Konsulenterne fik, trods den korte tid der var til rådighed, nogle meget indholdsrige samtaler med landmændene. Der var en imponerende genkendelse af de visuelle data, og der blev fokuseret hurtigt og præcist på indsatsområder. De to konsulenter var præcise og brugte kortene så intuitivt, som kun eksperter kan. Der var en tydelig og umiddelbar fortrolighed med data fra det visuelle materiale.

Landmænd fik naturligt ordet til at forklare placeringen af kortene.

Som en udtrykte det: "Det var en spændende anden måde at arbejde på. Her kommer landmanden mere med sin egen dagsorden."

Der sker desuden en yderligere udveksling, da en tredje person går ind i samtalen (en af de landmænd, der venter på at konsulenten, kommer hen til ham). Herved udvikler der sig en meget givende gruppediskussion, som er magtfri (dvs. alle taler på lige fod), da det er billederne, det drejer sig om, og koderne er åbne for fortolkninger. Billederne kan hjælpe til at få de vanskelige forhold frem til drøftelse.

Der blev brugt rigtig mange af billederne, så bordene var fyldt op med visuelle udsagn og kortene overlappede hinanden. Det bør overvejes, om man kan begrænse antallet af kort til f.eks. 24 stk.

Der var helt stille under øvelsen, som krævede en god koncentration, men som tydeligt optog landmændene positivt. Efter 15 min. var der stadig helt stille i udvælgelsesprocessen, og alle billeder blev brugt.

Det var tydeligt, at landmændene blev udfordret af forskernes anbefalinger.

Det er godt, at der er to akser, så man får motivationsfaktoren med i diskussionen.

De to akser er meget betydningsfulde for overblikket og strukturen i placeringen af billederne.

Godt at billederne fylder mere end teksten – billeder bidrager med noget andet og mere.(se ovenfor)

En landmand kommenterede det sådan: ”Der er ingen tvivl om, at billeder er godt for diskussionen, også fordi vi opfatter det forskelligt. Det åbner for andre muligheder, end dem man normalt tænker i.”

”Der kommer en hel masse nye billeder ind, som man ikke ellers kommer til at overveje og tage stilling til.”

Det er vigtigt, at man aktivt arbejder videre med det bagefter.

Den store fordel er, at landmand lægger det op på en tavle – det giver egen-læring, egen-optimering, man får øjnene op for sin egen praksis. Det er godt at have tid til at vende billederne med sig selv.

Man kan nok finde plads til det i sit hjem. Det vil være godt at have en tavle eller en væg, hvor man kan have kortene hængende i lang tid.

Man kan fint bruge mere tid på det.

Kortene, der placeres øverst til højre, bliver naturligt de kort, der går videre til handlingsplanen.

Kortet vedr. tid er ofte i spil.

Man kunne også tage billeder af situationer i egen bedrift og placere det på tavlen. Egne billeder kan også bruges til at vise udvikling på ejendommen over tid.

Flere ville hjem og arbejde videre med billederne. Det er tydeligt, at selve eksperimentet har sat nogle tanker i gang hos landmændene, og at de ser muligheder for med billedmaterialet at inddrage hele familien i snakken om fremtiden. De havde et meget positivt syn på materialet, som bliver personligt nu, og i bedste fald vil kunne komme til at indgå i en salgs 'familiealbum'.

Flere var interesseret i selv at tage billeder.

Denne mulighed for at supplere det trykte materiale kan give landmanden mulighed for at kommunikere endnu flere perspektiver fra sit liv som økologisk landmand. Med egne fotografier skabes der billeder fra det liv og de rum som landmændene og deres familier kender helt indefra.

Med inddragelse af landmandens egne billeder bliver det landmanden og hans familie, der konkretiserer omdrejningspunktet for rådgivningssamtalen. Konsulenten må i starten lytte til det, der fortælles, selvom de selvfølgelig stadig er de udsørgende, men de får så også en konkret visuel forståelse af det landmændene fortæller.

Sammenhænge det kan bruges i (Udsagn fra deltagerne):

Det vil være godt for enhver at lave sådan et oplæg.

Omlæggere kunne lære af det.

Måske mere relevant for de erfarne, der kender problematikkerne.

Når konsulenten kommer, skal der altid være tid til at landmand introducerer den måde, han har lagt billederne op på.

Redskabet kan få størst effekt, når det er konsulenten, der har indgående kendskab til bedriften, der kommer.

Gode muligheder for at følge udviklingen over en årrække ved at lægge kortene med års mellemrum og supplere med egne billeder.

Godt at bruge som forberedelse til besøg af erfagruppe.
En konsulent har næsten besluttet at prøve det i en erfagruppe.

Når landmand selv bruger det og vender det med faggruppen, vil han lære mere end på mange kurser.

Kan ikke erstatte markbesøg, men kan give mere fokus forud for markbesøg.
Man kunne bruge 20 min. til at kigge på billeder, inden man går på markvandring.

Kunne indgå som en del af rådgivningsabonnementet: "Superpakken" fx hvert tredje år.

Tror ikke det egner sig til at bruge på konsulentkontoret ved markplanlægning.

- Mest velegnet til at bruge alene med god tid
- Adfærden kan nemt være anderledes, hvis det skal foregå på konsulentens kontor.

En ide om at lave det som digitalt redskab, var der ikke så stor interesse for. Men det er en god ide at tage billede af, hvordan det er lagt (så man kan tage det frem igen senere).

Konsulenter kan godt se muligheder i redskabet til nogle landmænd.

Hvis landmænd viser interesse for det, vil konsulenterne også bruge det.
Der skal være sammenhæng mellem værdi og pris – det kan være nemmest at indpasse i erfagrunder eller som en del af en abonnementsordning.

En landmand foreslår, at man selv fotograferer og f.eks. viser udviklingen i den samme mark/areal igennem 3 år, og dokumenterer hvilke forhold der forandrer sig. Det kræver så, at man hvert år finder det samme sted/punkt, hvorfra der skal fotograferes, så man kan få det samme udsnit af virkeligheden.

Vanskeligheder, der skal tages højde for:

Kræver instruktion forud – Der var interesse for at få det som video-instruktion.

Det kræver mere tid, end der var under afprøvningen.

Det kan også overvejes at opdele materialet i temaer eller at begrænse antallet til f.eks. 24.

Det kræver faglig opmærksomhed af konsulenten at kunne vurdere, om der er kort, som landmand har ned-prioriteret, som det vil være fagligt interessant at udfordre landmanden på for at få det opprioriteret.

Ved at udfordre landmanden bliver der mulighed for at afklare landmandens viden og holdning til spørgsmålet.

Det viser sig, at landmænd kan vælge at lægge billederne op efter forskellige kriterier (det man vil opnå / det man gerne vil undgå)

Kræver at konsulenter får tid til at afklare landmandens kontekst og forståelse.

Landmand kan godt lægge et kort med en anden betydning end det der står på billederne – fx: Billede af ukrudtskontrol i raps lagt som prioritering af at have raps i sædskiftet.

En landmand nævnte, at redskabet ikke må bruges til, at konsulenten "slår landmanden i hovedet" med noget, han ikke har fået gjort. Det vil materialet i sig selv næppe gøre, da det netop lægger op til åben drøftelse, hvor der er mange tolkningsmuligheder. Men konsulenten skal naturligvis være opmærksom på problematikken i brugen af en efterfølgende handlingsplan.

Brugen af kommentarkort skulle i visse tilfælde forklares.

Vanskeligheder med at tolke billederne – ikke altid, at landmand synes billede og tekst hænger forståeligt sammen.

En af landmændene synes billederne kan forvirre, når de ikke viser egen bedrift. Men på den anden side kan de åbne for nye overvejelser. Han ville lige så gerne have tekster.

En spurgte: "Kan man miste spontaniteten i den måde man placerer kortene på, når man har lang tid til det?"

Flere forstår ikke kortet, der anbefaler ikke at bruge kvæggylle til vintersæd.

Der vil givet vis vise sig behov for, at flere kort skal tydeliggøres og måske gøres mere enkle.

Anbefalinger til ændringer:

Kort, der bør rettes:

Nr. 9 Ingen kvæggylle til vintersæd. – mangler noget om forårs- eller efterårsudbragt.

Nr. 16 Find den rette gødningsmængde gennem forsøg - skal egentlig være en rude i egen mark

Der mangler billeder af dyr – et rigtigt landbrug er ikke ren planteavl.

Mangler noget om god opbevaring af høsten.

Bedre plads til at lægge billederne ud – eller mindre kort (de bør dog alle have samme størrelse, så nogle ikke forlods opfattes som mere betydningsfulde end andre).

Når billederne kommer til at overlappe for meget, giver det ikke så godt overblik.

Man kan også vælge nogle fra, så man kun skal placere de prioriterede.

Nogle kort har meget information og nogle meget lidt. – evt. kan teksten være på bagsiden.

Afprøvning af fremtidskort

Landmændene havde også let ved at udvælge tre "fremtidskort" til at illustrere deres mål på bedriften.

Det blev dog anbefalet, at arbejde videre med disse kort, så de repræsenterede nogle flere situationer. Bl.a. bedrifter med husdyr.

Der har været overvejelser om, at man kan skaffe bedre billeder til fremtidskortene ved at lade landmænd sende billeder ind til en fotokonkurrence.

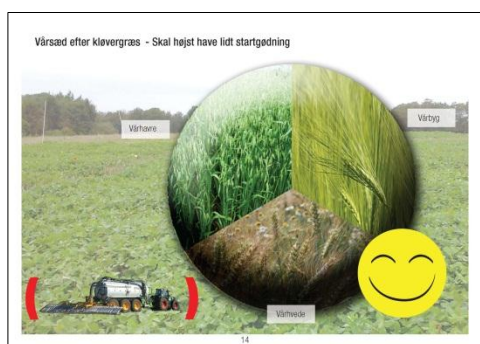
Der er enighed om at selve den fysiske form på kortene er en fordel. Man kan røre ved dem (de er materielle) og de kan flyttes og lægges op og ned og derved signalere betydninger i et hierarki eller en værdirække.

Kunstabilleder af landbrug (malerier) kan indgå, men skal være genkendelige og naturalistiske. Der er en landskabstradition i maleriet som måske kunne udnyttes i en mere uformel samtale. Den naturæstetik, som findes i guldaldermalerens landskabsbilleder, har påvirket vort kulturelle syn på naturen, og de værdier vi vil værne om. Den type billeder kan derfor give et godt samspil op til det økologiske landbrugs værdier og principper. Det er en emotionel indgang, som også er relevant i visse sammenhænge.

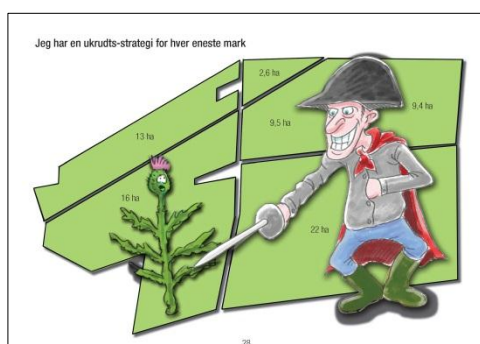
Kommentarer til materialet ud fra et formidlingsfagligt perspektiv

v/ seniorforsker ph.d. Ingelise Flensburg, DPU

Materialet er mangesyntagmatisk (dvs. der kan dannes mange betydninger, alt efter hvilke elementer man fokuserer på). Der er altså mange visuelle kombinationsmuligheder i det, og der er mulighed for mange kombinationer af udsagn i forbindelse med det. Nogle billeder kunne være lidt enklere (som de viste to herunder).

Men de medfølgende kommentar-ark (glade og sure smileyer) giver en stemning på udsigelsesmulighederne, der er værdifuld. (det vil sige, at der er en markering af, på hvilken måde man synes om det). En gruppe af billeder er bundet sammen som en serie med en napoleonsfigur som et slags logo.

Det virker fint med en tegning oven på fotoet. Men er det den rigtige figur?

Der er lavet meget fine collager, der giver billederne luft og en uhøjtidelig form.

Et vellykket eksempel er kortet, hvor sædskiftet er visualiseret med puslespilsbrikker, der dog bør markeres tydeligere.

Billedmaterialet har sin egen mangfoldighed og ekspressive karakter, der ikke ville kunne beskrives tilstrækkeligt med ord.

De indføjede tekster har på den anden side deres styrke i lineariteten (hvor sætningerne følger efter hinanden i en verbal, fortællende form). Der er dog undertiden for mange oplysninger i tekst ovenpå billederne.

Selv om disse tekster kan hjælpe betragteren gennem billedet og rette opmærksomheden mod bestemte detaljer, virker de ofte lidt anmassende, da de formidler endnu flere oplysninger og fakta.

Billeder med mange faglige oplysninger virker for tunge i deres udtryk. Den faglige vejledning burde måske stå på bagsiden i stedet?

Verbale identifikationer kan bidrage med væsentlige aspekter i forhold til indholdet, og vekselvirkningen eller kombinationen af visuelle og verbale data kan få væsentlige aspekter til at træde frem for analysen. Der bør ikke være hierarkisk orden i relationen mellem de to slags data. Fotografierne kan i kraft af verbale fortolkninger blive til karakteriserende situationsanalyser, men hvis teksterne formidler et andet indhold, nogle andre fakta end billederne, vil de to slags udsagn måske forvirre hinanden.

Materialet kører i et lukket (indforstået) fagunivers, som risikerer at begrænse mulighederne for at øjne nye muligheder. I nedenstående billede kunne der f.eks. også være en kvinde:

Rapporten er udarbejdet af
Landskonsulent Erik Fog, Videncentret for Landbrug, Økologi, og
Seniorforsker ph.d. Ingelise Flensburg, DPU

14. september 2012